

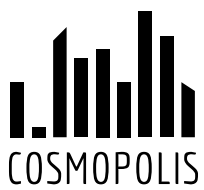
Oblíbenec smrti

COSMOPOLIS

Ivan Černý

Román na motivy
skutečných událostí

IVAN ČERNÝ

OBLÍBENEC SMRTI

Oblíbenec smrti

COSMOPOLIS

Ivan Černý

Román na motivy
skutečných událostí

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této knihy nesmí být reprodukována a šířena v jakékoli podobě bez předchozího písemného souhlasu majitele.

Kniha vychází s finanční podporou Ministerstva kultury České republiky.

© Ivan Černý, 2020

Předmluva © Stanislav Motl, 2020

© Grada Publishing, a. s., 2020

Redakční úpravy Monika Jitřenková

Obálka Vojtěch Kočí

Grafická úprava a sazba Roman Křivánek, Art007

Fotografie na obálce a v knize archiv autora

Vydala Grada Publishing, a. s., pod značkou Cosmopolis v Praze roku 2020 jako svou 7921. publikaci

Tisk FINIDR

Grada Publishing, a. s.,
U Průhonu 22, Praha 7

ISBN 978-80-271-4079-4 (ePub)

ISBN 978-80-271-4078-7 (pdf)

ISBN 978-80-271-3014-6 (print)

PŘEDMLUVA STANISLAVA MOTLA

ZVONILA JIM HRANA...

„Žádný člověk není ostrov sám pro sebe; každý je kus nějakého kontinentu, část nějaké pevniny; jestliže moře spláchne hroudu, je Evropa menší, jako by to byl nějaký mys, jako by to byl statek tvých přátel nebo tvůj; smrtí každého člověka je mne méně, neboť jsem část lidstva. A proto se nikdy nedávej ptát, komu zvoní hrana. Zvoní tobě.“

(John Donne)

Slova anglického renesančního básníka inspirovala Ernesta Hemingwaye k tomu, aby vytvořil dnes už světoznámý román *Komu zvoní hrana*. Dílo, které se stalo nesmrtelným pomníkem španělské občanské války. Války, které radíme k nejkrvavějším, ale také k nejnepřehlednějším vojenským konfliktům v novodobé Evropě.

„*En toda España el cielo está sin nubes.*“ Tato slova zazněla v pátek 17. července 1936 z rozhlasového studia v Ceutě.

Bylo to heslo. Signál k povstání proti Španělské republice. Proti její demokraticky zvolené vládě.

Přes půl milionů mrtvých, další stovky tisíc obětí oboustranných represí, více než sto tisíc nezvěstných – to je smrtící bilance této války před válkou, jež se odehrávala v letech 1936 až 1939.

Povstání, které mělo, jak tvrdili jeho strůjci, zbavit zemi chaosu a odvrátit komunistickou hrozbu (přestože Komunistická strana Španělska neměla tehdy ještě zdaleka tak významné postavení jako později), přineslo nejenom válku, ale i do té dob nevídaný teror.

Zatímco povstalcům, do jejichž čela se posléze postavil generál Francisco Franco, přišli na pomoc vojáci nacistického Německa či fašistické Itálie včetně nejmodernější bojové techniky, tehdejší západní demokratické země zaujaly takzvanou politiku neutrality. Výsledek? Republikáni zůstali sami.

Vzápětí se ale zvedla mohutná vlna celosvětové solidarity. Do Španělska začali přijíždět dobrovolníci, kteří zde tvořili mezinárodní brigády. Šlo postupně o desítky tisíc lidí z více než padesáti zemí světa. Nebyla náhoda, že velké množství z nich tvořili Židé. Ti tu vytvořili i samostatnou bojovou jednotku („Naftali Botwin“). Právě oni si velmi dobře uvědomovali, co je čeká v případě další Hitlerovy expanze.

Proti Frankovým nacionalistům, posílenými rovněž mimořádně krutými příslušníky marockých jednotek, bojovali dobrovolníci z USA, Kanady, Francie, Velké Británie, Polska, tehdejšího Sovětského svazu, Irska, Belgie a z dalších zemí. Včetně Čechoslováků (ti potom měli v dalších letech projít často velmi dramatickými peripeti-

emi, mnozí z nich také, po únoru 1948, československými kriminály).

Na straně španělských republikánů bojovalo více než 2 000 Čechoslováků. Mužů, ale i žen. V řadách Čechoslováku byli rovněž protinacističtí Němci či protihorthyovští Maďaři. Také mnoho bojovníků z tehdejší Podkarpatské Rusi, která byla součástí Československa. Několik set Čechoslováků ve Španělsku zahynulo.

Jejich motivace? Byli to především idealisté, kteří se v té nejlepší víře šli postavit Hitlerovi. Navzdory nesmlouvanému ideologickému boji velmocí, chtějících využít španělské události pro své mocenské a jiné cíle, byli vedeni přesvědčením, že svým bojem pomáhají nejenom Španělsku, ale i celému světu.

Když republikánské Španělsko zůstalo bez pomoci, zasáhl do událostí, na žádost legální španělské vlády, tehdejší Sovětský svaz. Dobrovolníci se ocitli ve hře ideologií, velmocí. Lze ale říci, že váhavost západních demokracií, které daly od Španělska ruce pryč, otevřela, mimo jiné, Hitlerovi dveře do Evropy.

V uplynulých třech letech jsem měl možnost procestovat křížem krážem takřka celé Španělsko, abych tu hledal stopy, které tu v době občanské války zanechali také Čechoslováci.

Putoval jsem rovněž místy, kterými před 80 lety procházel i hrdina této knihy Václav Petřík.

Byl jsem v Albacete, v městě, které se stalo sídlem mezinárodních brigád a kterým prošli také českoslovenští interbrigadisté. Dodnes tu stojí Gran Hotel, jenž se v letech

občanské války změnil v náborové středisko. Na náměstí Plaza de Toros stále dominuje žlutě omítnutá aréna La Chata, z níž se v roce 1936 stala kasárna mezinárodních brigád. Odtud Václav Petřík odcházel, a s ním i další příslušníci mezinárodních brigád, do výcvikových středisek. Procházel jsem bývalou bojovou linií, kde Václav Petřík sváděl boje s perfektně zorganizovanými a dokonale vyzbrojenými protivníky. S Václavem Petříkem jsem byl i v přístavu Alicante, v tom krásném Městě světla (Lucentum), jak ho pojmenovali dávní Římané. Právě tady se hrdina této knihy dozvěděl potupnou zprávu o konci mezinárodních brigád a o porážce republikánů. Pak už zbyl jen ústup do Francie, potupná internace, vypuknutí druhé světové války... To už je ale jiný příběh.

Kdo je vlastně hrdina knihy Ivana Černého Václav Petřík? Obyčejný český kluk, který vyšel z proletářského prostředí, vyučil se černému řemeslu, absolvoval vojnu v československé armádě, kde dosáhl hodnosti desátníka. V roce 1936 odchází, společně se stovkami dalších druhů, bránit Španělskou republiku. Protože i on si uvědomil – na rozdíl od mnoha slovutných takzvaně demokratických západních politiků –, že pokud se svět Hitlerovi, který se stal hlavním spojencem španělských vzbouřenců, včas nepostaví, zachvátí nacismus Evropu.

Není náhodou, že nejbližším bojovým druhem Václava Petříka je Němec Hans Waldek. V mezinárodních brigádách se stíraly jakékoliv národnostní rozdíly. Ostatně – protinacističtí Němci (také třeba protifašističtí Italové) patřili mezi první obránce ohrožené Španělské repub-

liky. Německá jednotka Ernst Thälmann, jejíž byl Hans Waldek součástí, sehrála již na počátku občanské války mimořádnou úlohu při obraně Madridu. Mimochodem v řadách této německé jednotky bojovali tehdy i mnozí Čechoslováci. Jeden z nich, Jozef Májek z Ružomberoku, který zahynul jako velitel čety při obraně Univerzitního města v Madridu, je ve Španělsku dodnes legendou. Stejně jako například Leopold Pokorný z Třebíče. Ten, v čase bitvy u Jaramy v roce 1937, zorganizoval doslova sebevražednou misi. To když obklíčeným americkým a polským interbrigadistům hrozilo totální zničení. Pokorný v čele své jednotky složené především z Čechoslováků vyrazil do volného terénu, aby na sebe navázali nepřátelskou palbu. Díky tomuto nevídanému činu se Američané a Poláci dostali z obklíčení. Z jednotky Leopolda Pokorného přežil jeden jediný muž. Leopold Pokorný to nebyl.

Ve Španělsku jsou dodnes uctíváni další Čechoslováci. Na jaře 2018 vzbudila ve Španělsku velký ohlas výstava na téma *Lékaři a zdravotníci ve Španělské občanské válce*. Autor výstavy Guillem Casañ věnoval velkou část expozice československému polnímu lazaretu J. A. Komenský. Mezi lékaři a zdravotníky tu tehdy působili například MUDr. Bedřich Kisch, bratr zuřivého reportéra E. E. Kische, PhMr. Helena Petránková, později jedna z prvních příslušnic 1. čs. praporu v SSSR, či budoucí hrdina pražského jara MUDr. František Kriegel.

Ve městě Sagunto, ležícím nedaleko Valencie, dodnes vědí o příslušnících československé protiletectvé brigády Gottwald, kterou španělští historikové považují,

a právem, za zachránce tohoto města. Od začátku května do konce června 1938 se dělostřelcům pod velením „Pedra“ Laco Holdoše (v roce 1954 byl odsouzen v procesu s takzvanými buržoazními nacionalisty na třináct let do vězení) podařilo odrazit jedenapadesát bombardovacích vln. Sestřelili jedenáct, podle jiného zdroje čtrnáct italských a německých letounů. V prosinci 2017, za účasti nejvyšších představitelů měst Sagunto a Valencie a za účasti předních španělských historiků, byla v Saguntu jedna z ulic slavnostně pojmenována právě po československé protiletecké brigádě.

Po osmi desítkách let, které od krvavého konfliktu ve Španělsku uplynuly, zaznamenává svět vzrůstající zájem historiků, publicistů, spisovatelů o události, jež se tehdy ve Španělsku odehrály. Patrné je to zejména ve Spojených státech amerických, Velké Británii, v Rusku, v Izraeli a samozřejmě ve Španělsku.

Ve Stuttgartu postavili pomník věnovaný, stejně jako celé náměstí, válečné fotoreportérce Gerdě Taro (vlastním jménem Gerta Pohorylle), která 26. července 1937 zahynula v řadách španělských republikánů u Brunete.

V americkém Chicagu vyhlásili slavnostní proklamací 21. listopad Dnem Olivera Lawa – velitele americko-kanadského praporu „Abraham Lincoln“. Oliver Law prvně v dějinách USA prolomil hranice rasové segregace a stal se prvním Afroameričanem, který kdy velel americké vojenské jednotce. Padl 9. července 1937 v bitvě o Brunete.

Proč tak velký celosvětový zájem o tyto události? Proč taková fascinace? Tuto „fascinaci“, jak píše mexická spi-

sovatelka žijící v Izraeli Tzila Chelminski, je možné vysvětlit také tím, že španělská občanská válka „přinesla poslední velké probuzení kolektivního evropského povědomí“. Do zápasu za podporu Španělské republiky se tehdy postavily statisíce lidé z celého světa. Lidé nejrozdílnějšího politického vyznání. Nebyli to zdaleka pouze komunisté, jak se například u nás ještě leckdy traduje. Byli to lidé různého přesvědčení, různé víry, lidé všech možných profesí a různých společenských vrstev. Mezi nimi nejvýznačnější intelektuálové doby: Luis Buñuel, Pablo Casals, Karel Čapek, John Dos Passos, Ilja Erenburg, Ernest Hemingway, Egon Erwin Kisch, André Malraux, Pablo Neruda, George Orwell, Pablo Picasso, Paul Robeson, Alexej Tolstoj a další.

Vlna solidarity, jež se zdvihla na podporu španělských republikánů, neměla mít potom už nikdy v Evropě obdoby.

Hrdina této knihy není konkrétní postavou. Ivan Černý coby zkušený spisovatel, autor desítek knih, nepsal v tomto případě literaturu faktu, ale román. I když, jak vím, k napsání knihy ho původně inspiroval někdejší československý příslušník mezinárodních brigád, s nímž se kdysi náhodou potkal. Do osudu Václava Petříka však autor promítá osudy dalších dobrovolníků.

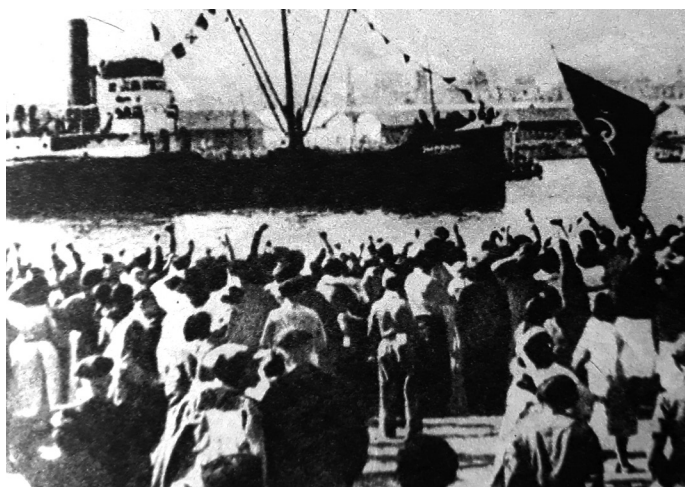
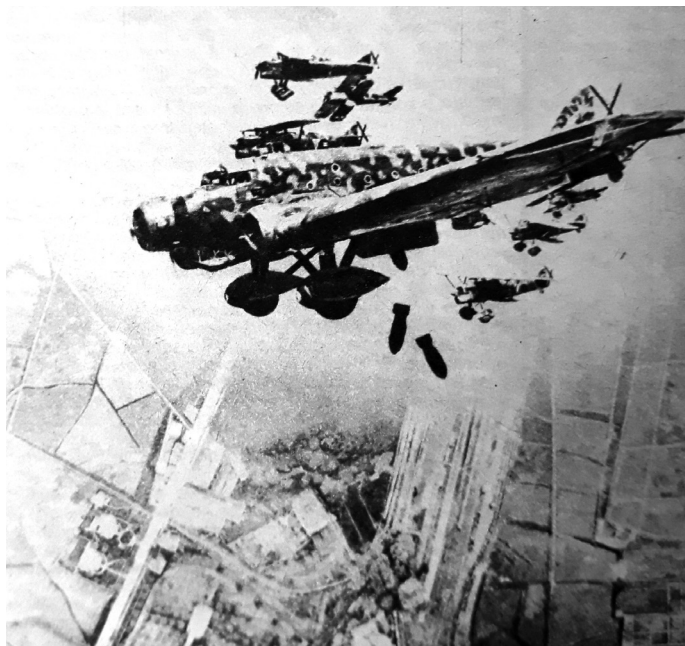
Při četbě tohoto dramatického příběhu nelze nevzpomenout na amerického profesora španělštiny, interbrigadistu Roberta Jordana, jak nás ho s ním seznámil Ernest Hemingway, sám účastník španělské občanské války, prostřednictvím svého už zmíněného románu *Komu*

zvoní hrana. I když se literární vědci dodnes přou o to, jestli předobrazem tohoto hrdiny byl univerzitní profesor Robert Merriman (společně se svými druhy se 2. dubna 1938 účastnil bitvy u řeky Ebro a od té doby je nezvěstný), či poslední velitel smíšené americké jednotky dobrovolníků „Abraham Lincoln“ Milton „Milt“ Wolf – románový Robert Jordan, stejně jako románový Václav Petřík, jsou symboly všech těchto statečných lidí, kteří v čase Velkého stmívání pochopili závažnost situace, a proto do Španělska šli. Oba prožívají své velké lásky (Robert Jordan miluje Marii, Václav Petřík má svou Esperitu). Oba bojují za Španělsko, přitom ale vědí, že bojují vlastně i za své země. Bojují bez velkých slov, bez patosu. Bojují, protože to považují za svou povinnost. Povinností je pro ně i umírání. Přičemž od nikoho nečekají žádné uznání.

Nad jejich poctivými životy, odvahou a smyslem pro odpovědnost se i po osmdesáti letech tají dech.

Stanislav Motl

autor knihy *Peklo pod španělským nebem*

OBLÍBENEC SMRTI

PŘED VÍCE NEŽ OSMDESÁTI LETY VYSLAL VE ŠPÁNĚLSKU RADISTA PUČISTY GENERÁLA FRANKA DO ÉTERU SMLUVENÝ SIGNÁL K POVSTÁNÍ, KTERÉ SE ZÁHY ZMĚNILO NEJENOM V OBČANSKOU VÁLKU, ALE I PŘEDEHRU KE DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE. U PŘÍLEŽITOSTI TRAGICKÉHO VÝROČÍ PORÁŽKY REPUBLIKÁNSKÝCH SIL, KTERÉ BOJOVALY NEJENOM ZA DEMOKRACII, ALE I PROTI HROZÍCÍMU FAŠISMU, CHCEME PŘIPOMENOUT ONY UDÁLOSTI LITERÁRNÍM ZPRACOVÁNÍM VZPOMÍNEK JEDNOHO ZE DVOU TISÍC ČESKOSLOVENSKÝCH INTERBRIGADISTŮ, KTERÍ ZDE PŮSOBILI AŽ DO HOŘKÉHO KONCE. SPOLU SE ŠPANĚLSKÝMI REPUBLIKÁNY, SAMI PROTI FRANKOVĚ ARMÁDĚ A MAROCKÝM ŽOLDÁKŮM. SAMI PROTI FAŠISTICKÉMU NĚMECKU, ITÁLII A PORTUGALSKU. S DÝKOU V ZÁDECH OD ZÁPADNÍCH DEMOKRACIÍ, KTERÉ POD ZÁMINKOU „NEVMĚŠOVÁNÍ“ OTEVÍRALY HITLEROVĚ ROZPÍNAVOSTI DOŠIROKA CESTU EVROPOU.